

JAN KŘIPAČ / 6. 5. 2021

Ota Kopřiva

Vytvořil rozsahem nevelké, zato originální dílo. Ota Kopřiva nasnímal v osmdesátých letech pouhých devět celovečerních filmů. Přesto se zařadil mezi nejvýraznější kameramany své generace.

Otakar Kopřiva se narodil 9. ledna 1948 v Praze. Dětství strávil ve Vysočanech. Jeho chlapecké vzpomínky (olizování zmrzlého zábradlí, skákání z mostu na vlak) později zakomponoval Zdeněk Svěrák do scénáře *Obecné školy*.

V druhé polovině sedmdesátých let studoval Kopřiva kameru na FAMU. Na ročníkových cvičeních spolupracoval zejména se Zdeňkem Troškou. Společně natočili etudy *Jeden soubor*, *Odejít před svítáním* a *Vášeň*. Kopřiva absolvoval v roce 1977 diplomovou práci *Elektronické postupy v profesionální kinematografii*.

Bezprostředně po dokončení studia nastoupil na Barrandov jako asistent kamery, od začátku ale působil na profesně vyšší pozici druhého kameramana u filmů *Pohár pro vítěze* (r. Michal Vostřez, 1978), *Na pytlácké stezce* (r. Václav Gajer, 1979), *Buldoci a třešně* (r. Juraj Herz, 1981), *Hodina života* (r. Václav Matějka, 1981) a *Od vraždy jenom krok ke lži* (r. Petr Tuček, 1983). Asistenta kamery dělal pouze u psychologického dramatu *Požáry a spáleniště* (r. Antonín Kachlík, 1981).

První Kopřivovou významnější prací byl Troškův středometrážní snímek *Hledání modrého tónu* (1980), který vyrobila Společnost Fryderyka Chopina v Mariánských Lázních v koprodukcí se Studiem FAMU. Příběh na motivy stejnojmenné básnické sbírky Jiřího Karity líčí milostné vzplanutí mladého Chopina k hraběnce Marii Wodzińské. Kopřiva dotváří lyrickou náladu snímku pečlivě komponovanými záběry se vzdušnou perspektivou, sytými barvami a low-key svícením. Již zde se objevuje jeho později charakteristická dynamická ruční kamera.

Příležitost natočit celovečerní film dostal Kopřiva o tři roky později u tragikomedie *Evo, vdej se!* scenáristky Haliny Pawlovské a režisérky Jaroslavy Vošmikové. Soudobý příběh mladé učitelky z pražské periferie vyžadoval mnohem úspornější styl. Kamera zachycuje studená betonová sídliště, odosobněné interiéry veřejných budov, omšelé kluby a výčepy. Podobně nepřikrášlené záběry vidíme i v pozdním debutu Zdeňka Flídra *Všichni mají talent* (1984). Tato civilní poloha, dokumentující všudypřítomný úpadek socialistické reality, ještě zesílila v následujících filmech, které Kopřiva natočil s Vitem Olmerem.

Oba se profesně potkali již u filmu *Skleněný dům* (1981), který vznikl v koprodukcí s Filmovým studiem Gottwaldov, kde Olmer působil, a na kterém dělal Kopřiva druhou kameru. Poté, co Olmer přešel na Barrandov, přizval si k sobě Kopřivu jako hlavního kameramana. V povinné úlitbě normalizačním bohům – špionážním dramatu *Druhý tah pěšcem* (1984) – se pokusili o maximálně autentické zobrazení prostředí. Kopřiva razil představu, že film se svítí nikoli proto, aby byli poznat herci, ale proto, aby se vytvořila patřičná atmosféra. Pro vyjádření autenticity se s Olmerem rozhodli, že veškeré svícení bude vycházet z reálných zdrojů, aby nepůsobilo uměle. Tyto zdroje jsou však velmi pečlivě vybrány a dohromady vytvářejí promyšlený celek, takže výsledkem je výtvarně působivý filmový obraz. Rovnováha mezi autenticitou a stylizací se týká i jiných postupů, než je svícení. Záznamy reálných lokací jsou ozvlášťňovány deformovanými odrazy od skel, záběry proti slunci či snímáním přes různé objekty. I když je *Druhý tah pěšcem* jednoznačně prorežimním dílkem, vizuálně patří k nejvytříbenějším filmům osmdesátých let.

Vrcholem Kopřivovy tvorby je trojice filmů *Co je vám, doktore?* (1984), *Jako jed* (1985) a *Antonyho šance* (1986). První z nich vykazuje méně efektní obraz, ubylo fines žánrového filmu. Kopřiva si vystačí s minimem prostředků – přírodním světlem, lampou, plynovým hořákem, svíčkami. Scény se noří do stínu, jsou nasvíceny z jednoho zdroje, postavy se ztrácejí ve tmě. Neokázalý styl vystihuje rodící se intimní vztah ústřední dvojice, stejně jako téma oproštění se od výtvarných moderní civilizace. Přírodní světlo venkova je postaveno proti uměle přesvíceným interiérum velkoměsta, nostalgie po minulosti proti idealizaci pokroku.

V *Jako jed* zase Olmer s Kopřivou pracují s protikladem šedivé normalizační reality a vnitřních prožitků hrdiny (častější subjektivní kamera, různé poetizující záběry). Žánr

filmu, který nemá daleko k frašce, umožnil rychlejší tempo, kratší záběry a ostrý střih (flashbacky, představy, paralelní děje). Vznikla tak pestrá mozaika všedních výjevů i stylizovaných obrazů, do nichž se hrdina utíká před všudypřítomnou banalitou. Tímto útekem se však zároveň stává směšným svému okolí a nakonec i sám sobě.

Ještě více deprimující zobrazení života v pozdní normalizaci přináší snímek *Antonyho šance*. Příběh mladého dělníka, jemuž umřela žena a který se chce odrazit ode dna, se natáčel v lokacích starých Nuslí, Žižkova a Vysočan. Bezútěšná realita fabrik a zanedbaných činžáků je umocněna nízkou intenzitou zimního světla, absencí přírodních barev a častým snímáním za soumraku či v noci. Téměř dokumentaristické záběry, pořízené vesměs z ruky, Kopřiva na druhou stranu vyvažuje teplými neonovými barvami a měkkým svícením v interiérech, které naznačují naději pro Antonyho a jeho novou rodinu.

Měsíc po premiéře *Antonyho šance* byl do kin uveden hudební snímek *Jonáš a Melicharová* (1986) režiséra Vladimíra Síse. Jednoduchý děj v něm propojuje archivní záznamy divadla Semafor s nově natočenými výstupy. Kopřiva tentokrát stylizuje dvojici Suchý–Molavcová do výtvarně opulentních scén za použití pestrých kostýmů, barevných filtrů a bohatého světelného parku. Mnohem tlumenější výraz má Olmerův film *Páni Edisoni* (1987) o partě venkovských kluků nadšených pro elektrotechniku a počítače. Natáčení probíhalo v jihočeských Čepřovicích uprostřed léta. Prosluněné záběry plné dětských her činí z *Pánů Edisonů* Kopřivův nejradostnější film.

Následující *Bony a klid* (1988) se vracejí k poetice *Antonyho šance*, jen továrny, sklady a bistra vystřídaly pasáže, herny a noční kluby. Kopřivova kamera je nervní, těkavá, neustále v pohybu. Sleduje postavy balancující na hraně zákona prosazovaného represivní mocí. Nikdo proti režimu otevřeně nevystupuje, ale všichni se ho snaží přechytračit a obejít. Svým důrazem na autenticitu jsou *Bony a klid* výstižným obrazem normalizační šedé zóny. Ota Kopřiva se však jejich premiéry už nedožil. Zemřel 1. dubna 1988 na rakovinu.

Kromě kamery se Kopřiva podílel také na dramaturgii filmů, které natáčel s Olmerem. Společně precizovali vyprávění v technickém scénáři a následně při samotném natáčení. „Scénáře, které se píší, vyznačují se většinou nefilmovostí. To je u nás scénářová bolest. Když píšeme technický scénář, představujeme si, že děláme němý

film. Až už to jinak nejde, nastoupí dialogy. Lidé jsou zkažení televizí, jsou zvyklí ji poslouchat a ne se na ni dívat," poznamenal Kopřiva ve svém jediném rozhovoru pro média.^[1] Kopřivův autorský vklad je dnes upozaděn také z toho důvodu, že se jeho jméno v titulcích filmů objevuje pouze u profese kameramana, nikoli autora námětu či scénáře. Ale například příběh *Bony a klid* vznikl na základě zkušeností Kopřivy, Olmera a scenáristy Radka Johna s veksláky. Teprve následně napsali John s Olmerem literární scénář, který byl upraven do podoby technického scénáře. V ukázce, která vyšla ve *Filmu a době* v roce 1987, jsou podepsáni všichni tři autoři. Důležitá byla také Kopřivova role při vzniku *Obecné školy*. Její základ tvoří zážitky ze školy, které si vyprávěli členové štábu *Jako jed* na dotočné v Košicích. „Ty nejzajímavější historky odvyprávěl Ota, který vyrůstal v proletářských Vysočanech," vzpomínal později Olmer. „Slovo dalo slovo a Svěrák, že pro nás s Otou napíše *Obecnou školu*. Už tehdy jsme si řekli, že Ota bude uveden jako spoluautor námětu.“^[2] Snímek nakonec režíroval Svěrákův syn Jan (Olmer dal přednost *Tankovému praporu*) a na Kopřivu se zapomnělo.

Filmografie:

Jeden soubor (1977)

Odejít před svítáním (1977)

Vášeň (1977)

Hledání modrého tónu (1980)

Evo, vdej se! (1983)

Všichni mají talent (1984)

Co je vám, doktore? (1984) – dostupné online na [České filmové klasice](#)

Druhý tah pěšcem (1984) – dostupné online na [České filmové klasice](#)

Jako jed (1985) – dostupné online na [Voyo](#)

Antonyho šance (1986) – dostupné online na [Voyo](#)

Jonáš a Melicharová (1986) – dostupné online na [Voyo](#)

Páni Edisoni (1987)

Dámská jízda (1987) – TV film

Bony a klid (1987) – dostupné online na [Voyo](#)

Poznámky:

[1] Alena Bechtoldová, Rozhovor s režisérem Vítém Olmerem a kameramanem Otou Kopřivou. *Film a doba* 33, 1987, č. 5, s. 246–247.

[2] Rozmarná léta českého filmu – Vít Olmer. Online:

<<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10267861763-rozmarna-leta-ceskeho-filmu/4691/>> [cit. 28. 4. 2021].